

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.12

О. М. Балинська

ІСТОРІЯ СЕМІОТИКИ: ВІД ЗНАКІВ РЕЧЕЙ ДО СУСПІЛЬНИХ ЗНАКОВИХ СИСТЕМ

Автор демонструє історію становлення і розвитку семіотики як науки, що вивчає знаки та знакові системи: від виникнення ідеї про виокремлення знаку до розгалуження цієї ідеї на окремі напрями, що досліджують природу знаків, їх структуру, види, способи функціонування у суспільстві тощо.

Ключові слова: знак, знакова конструкція, знакова система, семіоз, семіотика, семіологія, семіодинаміка, семіоніка, семіургія, сигніфіка, сигнуманістика.

Постановка проблеми. Семіотика вважалася до певної міри розвиненим напрямом наукових досліджень ще в середньовічній філософії. На той час найповнішою працею зі семіотики вважалася книга Дж. Поінсота (відома інша транслітерація прізвища – Пойнсо, Пуансо) «Трактат про знаки», написана в 1632 р. Однак особливого резонансу в науковому світі на той час ця праця не викликала, зрештою, ще не було й семіотики як такої, бо сам цей термін було введено в обіг трохи пізніше.

Мета статті – продемонструвати історію становлення і розвитку семіотики як науки, що вивчає знаки та знакові системи. Відповідно, сама стаття і буде відображати **стан дослідження** обраної проблематики, оскільки аналізуватиме основні підходи і наукові праці, в яких зосереджено механізм застосування семіотичної методології.

Виклад основних положень. Засновником семіотики як науки вважають Дж. Локка (1632–1704), саме він першим сформулював поняття «семіотика» як вчення про знаки [1, с. 199]. Це вчення ставило завдання розглянути природу знаків, якими користується людина для розуміння речей або ж для передачі своїх знань про речі іншим. Найпоширенішим знаком Локк вважав слово, але він не вбачав між словами та їх значеннями природного зв'язку, вважаючи, що значення абсолютно довільне, залежне від ситуації. Будучи такими «довільними знаками», слова, на його думку, – не приватна власність когось одного, а

загальний засіб обміну та спілкування, тому ніхто не може на власний розсуд міняти ні їх чеканку, під якою вони ввійшли в обіг, ні ідеї, до яких вони прикріплені» [1, с. 265].

Майже впродовж двохсот років після Локка семіотика так і не набула суттєвого розвитку. Однак за цей час у контексті загальної науки семіотики розвинулося декілька напрямів. Найбільш виразно з-поміж них виділяються американський та європейський напрями.

Перший із них стосується логіки знаку та його значення; це своєрідна лінгвістична філософія з референційним спрямуванням знаку. Основним теоретиком цієї школи визнано американця Ч. С. Пірса (1837–1914), який здебільшого досліджував категорії знаків, і його заслуга – поділ їх на іконічні, індексні та символічні. Своїми працями, які стали відомими широкій громадськості тільки після його смерті, аж у 1930-х роках, він здійснив неоціненний вклад у символічну логіку та сучасну теорію про знаки. Один із фрагментів праці Пірса під назвою «Елементи логіки. *Grammatica speculativa*», опублікований в антології, яку впорядкував Ю. С. Степанов [2, с. 165–226], демонструє основні поняття його теорії семіотики: від «ампліативних» речень, які репрезентують щось як факт і які для нього є інформаційними символами, до терміна («онома»), яким називають будь-який символ, що може бути прямою складовою речення. Найбільш комплексним російськомовним виданням цього вченого є праця «Логічні засади теорії знаків» [3], у якій Пірс виводить семіотику як вчення про природу та основні різновиди знакових процесів, а також демонструє тричленну структуру самого знаку (означник, означуване і значення – інтерпретанта), що залишається актуальною й досі.

Ідеї Пірса розвинув Ч. У. Моріс (1901–1979), який систематизував семіотику і ввів поділ її на синтактику, семантику і прагматику. Застосовуючи принципи семіотичного підходу до вивчення різноманітних знакових систем, Моріс довів, що семіотика є не так інтердисциплінарною сферою, як інтегративною; вона походить від знаку, але не поєднує його ознаки, а узагальнює. Це дає можливість вибудувати загальні принципи в процесах означування та виявити сутнісні закономірності у відношеннях знаків, що є важливими для розвитку різних наук. При цьому Моріс розкриває дуалістичний характер семіотики: з одного боку, це рівноцінна наука нарівні з іншими науками, а з іншого – це інструмент наук [4, с. 45–97].

Ще один американський учений К. І. Льюїс (1883–1964) у праці «Модуси значення» писав, що «загалом зв'язок між мовним знаком і

його значенням визначений узгодженням: мовні знаки (терміни або терми) – це словесні символи (патерни)» [4, с. 227–241]. Він заклав основи дослідження у сфері загальної семантики і семіотики, зокрема вперше сформулював низку положень, що стали класичними у контексті застосування методів денотації та конотації. Хоча доречно зауважити, що термінологічне зіставлення «денотації» та «конотації» ще у XIX ст. ввів Дж. С. Мілль, що відповідає традиційному протиставленню «обсягу» і «змісту». Ці терміни російські семіотики в сучасному перекладі подають як «означення» – «співозначення» або «точне значення» – «супутнє значення» [4, с. 652–653].

Теорію семіотики активно застосовували у психології. Зокрема, в контексті вивчення концепції вищих психічних функцій, яку розробив Л. С. Виготський (1896–1934). У системі чотирьох координат (організм, спілкування, значення, культура) він прагнув пояснити будь-який феномен психічного життя людини. Його нововведення полягало в тому, що в структуру функції (уваги, мислення, пам'яті тощо) було введено особливі регулятори – знаки, які створює культура, психологічне знаряддя, за допомогою якого формується свідомість [див. 5].

Взаємозв'язок семіотики і логіки розкривав також польський логік і семіотик, один із керівників «Польського семіотичного товариства» Є. Пельц (нар. 1924), який вважає, що «семіотика є міждисциплінарною наукою, базованою здебільшого на логіці та лінгвістиці»; «це, так би мовити, круглий стіл, за яким представники різних дисциплін зустрічаються, щоб обговорити, що спільного в них у підході до мови і знаку»; «семіотика займається побудовою ключових понять і формулює фундаментальні проблеми, що стоять перед теорією мови та знаків, ... аналізує на метанауковому рівні ті поняття, що використовуються в різних дисциплінах, і здійснює таким чином уніфікацію цих понять»; зрештою «семіотика дає представникам різних дисциплін можливість зруйнувати непроникні перегородки між їх вузькоспеціалізованими сферами» [4, с. 151–164]. Тобто позиція цього вченого (який за територіальною належністю мав би вписатися у європейську семіотичну/семіологічну школу) – сприйняття семіотики як міждисциплінарного методу для забезпечення інтересів інших наук у вивченні знаків зі сфери їх предметного поля.

Відомий активіст Товариства з вивчення поетичної мови (рос. – ОПОЯЗ) і один із ініціаторів Празького лінгвістичного гуртка Р. Якобсон (1896–1982) акцентував на внутрішніх, сутнісних семіоти-

чних властивостях мови порівняно з іншими системами комунікації [6]. У праці «В пошуках сутності мови» [4, с. 111–126] Якобсон один із перших проводить межу між американцем Ч. С. Пірсом, який використовував досвід античних і середньовічних логіків у виведенні власної теорії семіотики, та європейцем Ф. де Соссюром, який назвав свою наукову дисципліну семіологією, ставлячи перед нею завдання – пояснити не тільки сутність знаків, а й закони, що керують ними. А отже, він першим порушує питання про розрізнення семіотики й семіології; при цьому більше уваги приділяє аналізу «процесуальності» знаку, зокрема, схвалює соссюрівські принципи довільності знаку та лінійності означника, що здатні визначати «весь механізм мови».

Тобто можна говорити, що в цей період зароджується новий напрям семіотики (європейський), чи радше – «старий» підхід набуває подальшого розвитку і отримує дещо іншу назву – семіологія. Як було сказано, автором цього поняття став Ф. де Соссюр (1857–1913), який розглядав мову як суспільне явище, пов'язавши наукову теорію вивчення мовлення зі соціальною психологією, а значення вбачав не в окремих словах, а в складних системах відношень або структур. Семіологію він визначив як проміжну ланку між лінгвістикою та психологією, як науку про мову психології. Однак найбільше визнання йому принесла ідея про поділ феномена мови на абстрактну мовну систему (мову як структуровану систему знаків) та індивідуальні висловлювання, або власне мовлення (конкретне застосування абстрактної системи); більше того – він застосував структурний принцип до індивідуального знаку, слова, поділивши його на звуковий образ (матеріальну субстанцію, яку він назвав означником) і його поняття (або означуване) [7].

Близьким до підходу Ф. де Соссюра був датчанин Л. Єльмслєв (1899–1965), якого навіть вважають його послідовником, та Копенгагенський лінгвістичний гурток. Зокрема, Єльмслєв розділив мову на «систему» і «процес»; уточнив два аспекти соссюрівського мовного знаку, виділивши два фундаментальні рівні мови – «план вираження» і «план змісту»; висунув ідею семіологічної функції, яку він визначав як залежність між двома аспектами акту виробництва значення (означування) – між означником та означуваним, або між виразом і змістом; зрештою, він поширив свої семіологічні дослідження на невербальні інформаційні системи (світлофор, годинник та ін.) [8].

Лінгвістично-структуралістський підхід застосував до нових предметів вивчення у цьому контексті також антрополог К. Леві-Строс

(1908–2009). Він досліджував складові поведінки представників різних культур як лінгвістичних явищ. Зокрема, він аналізував міфи і на основі цього вивів складові елементи – міфемі, назвавши їх семантичними структурами мовної системи та сформулювавши низку функцій, які вони виконують як компоненти універсальних означувальних структур. Низка праць цього вченого, якого вважають творцем школи етнологічного структуралізму, в російському перекладі ввійшли у збірник «Первісне мислення» [9]. Специфічні коди, які Леві-Строс виокремив як посередники обміну подібностей і відмінностей між природою та культурою, а також між соціальними групами, стали основою для семіотичного аналізу правової поведінки соціальних суб'єктів у даному дослідженні.

Ще один із аналітиків фольклору (на цей раз російського) В. Пропп (1895–1970) на основі аналізу ста чарівних казок вивів тридцять одну функцію (чи фундаментальний компонент) будь-якої казки через аналогію між мовною структурою та організацією наративу [10]. «Наративна таксономія», як названо теорію Проппа, також стала підґрунтям для розгалуження сфери дослідження науки про знаки.

Сутнісне розрізнення термінів «семіотика» та «семіологія» набуло особливого розмаху в 1970-ті роки у Паризькій семіотичній школі, яку заснував народжений у Росії французький вчений А. Ж. Греймас (1917–1992). Його теорія структурної семантики вважається аналітичною і придатною для застосування у всіх сферах (на думку цього вченого, як і його послідовників, буквально все можна вважати текстом, що несе певну інформацію, а отже, все містить знаки або є ними) [11]. Семіотична теорія Греймаса – це «практична рефлексія над дискурсом – над будь-яким дискурсом, не тільки над реченнями мови», вона «займається цінностями і процесом означування, вона намагається виявити скриті значення, щоби відшукати зміст у самому житті» [12, с. 11]. Саме цю теорію називають у Франції «базовою семіотичною теорією» і саме її можна вважати чітким вододілом між вивченням процесу виникнення, породження виробництва значення, або означування (семіотикою) і дослідженням функціонування знакових систем, у тому числі мовних знаків (семіологією).

Послідовником школи Греймаса вважають видатного лінгвіста і семіолога Р. Барта (1915–1980). Його праці, як і дослідження Сьмслева, містять аналіз методології конотації та денотації, що передбачає принципове їх розмежування. «Конотативний знак, – писав Барт, –

це знак, завжди так чи інакше «вбудований» у знак денотативний і на ньому «паразитуючий». ... конотативна система – це система, план вираження якої сам є знаковою системою» [13, с. 157]. Барт виділив п'ять кодів – герменевтичний, проеретичний, символічний, семний, рефенційний, перші два з яких стосуються сфери «структурної поетики», а три останні мають яскраво виражену конотативну природу і розкривають стереотипність культури [14, с. 283]; до останніх належать певні соціолекти – типи соціально-ідеологічного «письма». При цьому вчений послуговувався здебільшого поняттям «семіологія», хоча й використовував його виключно для аналізу літературних творів [15].

Абстрагуючись від творчості Якобсона, а саме – від його «вміння вводити в семіотичний дискурс неструктуралістські елементи, наприклад елементи теорії Пірса», розвинув свою широко знану концепцію італієць У. Еко (нар. 1932 р.). Його засаднича праця «Відсутня структура. Вступ у семіологію» [16] розкриває загальні принципи семіологічного аналізу, що, хоча і має враховувати всі останні здобутки у сфері структурної лінгвістики й антропології, однак є чимось іншим. Так, він вважає, що «семіотика, якщо і не становила раніше науки або монолітної дисципліни, у будь-якому випадку забезпечувала принциповий підхід до об'єкта, байдуже якого, існуючого чи постульованого...» [16, с. 6]. Ідеї У. Еко, викладені у вказаній книзі, настільки вирізняються універсальністю, що можуть бути застосовані не тільки до тих феноменів, які він пропонує для розгляду (архітектури, кіно, живопису, музики, реклами та ін.); загальні проблеми семіології, розмежування й визначення взаємовідношень семіології та феноменології, семіології та психоаналізу і т. д. можуть бути придатними для аналізу як невербальних, так і словесних знаків та їх систем. Тим більше, що ще майже півстоліття тому він писав: «Значення семіології, яка розширює наші уявлення про історичний і соціальний світ, у якому ми живемо, радикально зростає у зв'язку з тим, що вона, описуючи коди як системи сподівань, дійсні у знаковому універсумі, окреслює контури відповідних систем сподівань, значимих в універсумі психологічних феноменів і способі мислення. У світі знаків семіологія розкриває світ ідеологій, що знаходять своє відображення у вже усталених способах спілкування» [16, с. 30].

Ідеї У. Еко викликали чималий резонанс серед філософів, культурологів, лінгвістів, літературознавців, комунікативістів і, звичайно,

семіотиків. Цікавими є думки щодо його наукової творчості в контексті дискусії про сутність семіотики, її перспективи як наукової дисципліни та ролі в сучасній гуманітаристиці, викладені у монографії російської дослідниці А. Р. Усманової «Умберто Еко: парадокси інтерпретації» [17]. У цій праці було об'єктивно зіставлено європейську та американську традиції семіотики, на тлі чого продемонстровано феномен Еко через проблеми інтерпретації як розуміння у вузькому семіотичному та широкому розумінні з урахуванням соціокультурного фону та філософських проблем читача, тексту та його сприйняття.

Про прихильність до семіотичного методу заявляли також представники Львівсько-Варшавської філософської школи (кінець XIX – поч. XX ст.). Своєрідністю підходів вирізнялися, скажімо, семіотика К. Твардовського (1866–1938), світ мови К. Айдукевича (1890–1963), філософія імені Ст. Лесневського (1886–1939), філософська система Т. Котарбінського (1886–1981), філософія речення Я. Лукасевича (1878–1956), формалізація мови А. Тарського (1901–1983). Цей напрям більше досліджений не українськими, а російськими вченими, наприклад, у дисертації Б. Т. Домбровського [Бориса Тарасовича – *О.Б.*, очевидно, українця за походженням] «Логічна семіотика у Львівсько-Варшавській філософській школі» [18]. На підставі цього дослідження можна говорити про значну роль у розвитку європейської семіотики польської семіотичної школи (М.-Р. Майєнова, Є. Фаріно, Ст. Жулкевський, Є. Пельц, А. Богуславський та інші), що розвивалася в середині XX ст.

У 1969 р. у Франції (Париж) за активної участі Р. Якобсона, Е. Бенвеніста й К. Леві-Строса було створено Міжнародну організацію семіотичних досліджень (IASS) зі своїм офіційним виданням. Такі ж видання на даний час виходять у США, Канаді, Бразилії, Ізраїлі, Італії, Німеччині, Австрії, Норвегії та інших країнах.

У Німеччині при Берлінському технічному університеті у 1974 р. був створений так званий Робочий майданчик зі семіотики (Arbeitsstelle für Semiotik/Research Center for Semiotics, TU Berlin) [19]. На сьогодні це єдиний у Німеччині науковий центр, де займаються семіотичними проблемами; саме тут німецька семіотика отримала і зберігає інституційний статус. Результати таких досліджень видаються у вигляді монографій, збірників статей і цілих серій книг. Так, серед видань є дослідження у сфері семіотики кулінарії, спорту, комунікації, медицини і навіть кладовищ. Серед досліджень цього центру є проекти

прикладного характеру, наприклад, щодо семіотичного аналізу різних типів автомобілістів (для симулювання їх поведінки при тестуванні технічних засобів, що використовуються у дорожньому русі).

У сучасній науці є декілька підходів до розуміння понять «семіотика» й «семіологія». Згідно з першим, семіотика – це теорія означування (*signification*), тобто породження і вироблення значень, а семіологія – наука, що вивчає знакові системи та їх облаштування [12, с. 156]; іншими словами, семіотика займається дослідженням, як створюється значення, а семіологія – як функціонують системи цих значень. Ще один підхід трактує семіотику як доктрину будь-яких знаків, а семіологію – як парадигму аналізу особливого лінгвістичного знаку [20, с. 182]. Натомість у деяких наукових школах ці поняття використовують як синонімічні, зрівнюючи семіотику зі структуралізмом [20, с. 188]. Загалом ми до певної міри згодні з Дж. Ділі, який вважає, що «семіологія Соссюра сприяє глибшому розумінню семіотики через поглиблений аналіз специфічно людської лінгвістичної системи – фундаментального компонента антропосеміозу» [20, с. 189].

Є тенденції щодо виокремлення «третьої традиції, похідної від В. Гумбольдта, В. Вундта, А. Фосслера, В. Марті, які підкреслюють особливу роль особи та її свідомості у формуванні й розвитку знакових систем і смислових структур»; ідеться про так звану «глибоку семіотику» як «розширення традиційної теорії знакових систем (семіотики) за рахунок метафізико-персоналогічного виміру осмислення та смислоутворення» [21, с. 74–75]. Автори цієї теорії вважають, що такий підхід аналогічний до переходу у фізиці від кінематики, що простежує траєкторії руху, до динаміки, що розглядає сили, які породжують цей рух; тому можна говорити про «семіодинаміку». Крім цього, М. Епштейн пропонує виділити (попри трискладовий поділ семіотики на семантику, синтактику і прагматику) ще один розділ, який займався би вивченням методів створення нових знаків; і вважає, що такою наукою може стати семіоніка, а поняттям «семіургія» можна позначити діяльність щодо створення таких знаків та введення їх у мову [21, с. 351–355]. Науці відомі також сигніфіка (*significo* – подаю знак, виражаю), що досліджує значення слів у мові як процесі спілкування, де найважливіша роль належить психологічному аспектові [22, с. 611]; сигнуманістика (*signum* – знак і *manus* – рука), що вивчає наукавні нашивки форменого одягу як знакове відтворення роду військ, підрозділу або служби, традицій та канонів певної культури [23, с. 24–25] та інші напрями.

Висновки. Сучасні дослідники вважають, що семіотика є найбільш оформленою частиною нових системно-структурних досліджень, адже вона містить не тільки формалізовану частину (абстрактна семіотика), а й широке поле спостереження за фактами, де розглядає всі явища культури як знакові системи і феномени мови (семіологія). Власне семіотика здатна виробити нові підходи до вивчення й зрозуміння універсальних знакових конструкцій, що лежать в основі інформаційних моделей як цілісних знакових систем, якими користується світове співтовариство.

-
1. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении / Дж. Локк; пер. с англ. А. Н. Савина / собр. соч.: в 3-х т. – Т. 1. – М.: Мысль, 1985. – 621 с. – С. 78–582.
 2. Степанов Ю. С. В трехмерном пространстве языка: Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства / Ю. С. Степанов; отв. ред. В. Н. Нерознак. – Изд. 2-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 336 с.
 3. Пирс Ч. С. Логические основания теории знаков / Ч. С. Пирс. – СПб.: Алетейя, 2000. – 352 с.
 4. Семиотика: Антология / Сост. Ю. С. Степанов. – [Изд. 2-е, испр. и доп.]. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 702 с.
 5. Выготский Л. Мышление и речь. Психика, сознание, бессознательное / Л. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.; Варій М. Й. Загальна психологія: підручник / М. Й. Варій. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
 6. Якобсон Р. Язык в отношении к другим системам коммуникации // Избранные работы / Р. Якобсон. – М.: Прогресс, 1985. – 445 с.
 7. Соссюр Ф. де Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.
 8. Ельмслев Л. Прологомены к теории языка / Л. Ельмслев // Новое в лингвистике. – Вып. 1. – М.: Изд-во иностранной лит-ры, 1960. – 464 с. – С. 368–379.
 9. Леви-Строс К. Первобытное мышление / К. Леви-Строс; пер., вступ. ст. и прим. А. Б. Островского. – М.: Республика, 1994. – 384 с.
 10. Пропп В. Я. Фольклор и действительность / В. Я. Пропп. – М.: Наука, 1989. – 233 с.
 11. Greimas A. J. On meaning / A. J. Greimas // New Literary History, 20. – 1989. – P. 615–626.
 12. Бронуэн М. Словарь семиотики / М. Бронуэн, Р. Фелицитас. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 256 с.
 13. Барт Р. Основы семиологии / Р. Барт // Структурализм: «за» и «против». – М.: Прогресс, 1975. – 469 с.
 14. Барт Р. S/Z / Р. Барт. – М.: РИК «Культура»; Ad Marginem, 1994. – 303 с.

15. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М.: Прогресс, Универс, 1994. – 616 с.

16. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко; пер. с итал. А. Погоняйло и В. Резник. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1998. – 432 с.

17. Усманова А. Р. Умберто Эко: парадоксы интерпретации / А. Р. Усманова. – Минск: ПроPILEI, 2000. – 200 с.

18. Домбровский Б. Т. Логическая семиотика во Львовско-варшавской философской школе: дис. на соискание уч. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.07 «Логика» / Борис Тарасович Домбровский. – М., 1997. – 199 с.

19. Борисова Т. Что такое Post-Semiotica? / Т. Борисова // Post-Semiotica: учебно-справочно-научный портал по семиотике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://postsemiotica.narod.ru/>

20. Ділі Дж. Основи семіотики / Дж. Ділі; перекл. з англ. та наук. ред. А. Карась. – 2-е доп. вид. – Львів: Арсенал, 2000. – 232 с.

21. Проективный философский словарь: Новые термины и понятия / под ред. Г. Л. Тульчинского и М. Н. Эпштейна. – СПб.: Алетейя, 2003. – 512 с.

22. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К.: Гол. ред. Укр. рад. енциклопедії, 1977. – 776 с.

23. Шаповалов Б. Кожна нарукавна нашивка – частина Історії / Б. Шаповалов // Моменти. – № 1 [Іменем Закону. – № 5]. – С. 24–25.

Балинская О. М. История семиотики: от знаков вещей до общественных знаковых систем

Автор демонстрирует историю становления и развития семиотики как науки, изучающей знаки и знаковые системы: от возникновения идеи о выделении знака к разветвлению этой идеи на отдельные направления, исследующие природу знаков, их структуру, виды, способы функционирования в обществе и т.п.

Ключевые слова: знак, знаковая конструкция, знаковая система, семиозис, семиотика, семиология, семиодинамика, семионика, семиургия, сигнифика, сигнуманистика.

Balynska O. M. The History of Semiotics: from signs of the things to the public symbolic systems

The article deals with the history of the formation and development of semiotics as a science which studies the signs and sign systems: from the emergence of the idea about the separation of the sign to the division of this idea into separate tendencies, which explore the nature of the signs, their structure, types and methods of the operation in society.

Key words: sign, sign design, sign system, semiozsis, semiotics, semiology, semiodynamics, semionicks, semiurge, signifeics, sygnumanistycs.

Стаття надійшла 17 липня 2013 р.